

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה וודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5773333

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 547

מסכת בבא בתרא פ"ז-צ"ב

בס"ד, כ"ח חשוון תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ סומי הממון המוזכרים בתורה "צמודים" להגדלת משקל המטבח
- ◆ פדיון הבן בימינו - 96 גרם כסף
- ◆ כמה ירוויח בעל חנות מכולת על ככר לחם?
- ◆ גביית מחירים מופקעים תמורת שירותי קבורה
- ◆ הורדת מחירים בלתי מרוסנת - אסורה
- ◆ נסיעה לחוץ לארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים

- ◆ ההבדל בין מד אורך לחמץ בערב פסח
- ◆ "אינפלציה" בימי יחזקאל הנביא

- ◆ השבת אבידה מצוה או חובה?
- ◆ מי שכיר... בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה
- ◆ אסור לבעל קורא לכוון בשעת הקריאה על חברו
- ◆ קריאת התורה בלי ברכת התורה
- ◆ מה עשה החפץ חיים במפחה
- ◆ שימוש בכלי מדידה ביתי שאינו מדוייק, מותר?

דבר העורך

שבעים שנה לא עליתי לתורה

העליה מרוסיה, מספר הרב זלמן כהן שליט"א, מרבני בית מדרשו, הביאה עמה סיפורים ומעשיות אשר נשתמרו במשך דורות בקרב יהדות רוסיה, ועם התערבותם של יהודים אלו בקרב הקהילות בארצנו הקדושה, נחשפנו למצבור חדש של עובדות ומעשים.

בימי בחרותו למד הרב זלמן כהן שליט"א בישיבה בפתח תקווה, ובאחת השבתות הוא התפלל בבית כנסת הסמוך למקום לימודיו. התפילה התחילה כסדרה ולקראת "נשמת" נכנס לבית הכנסת יהודי קשיש מלווה באדם צעיר ממנו. השניים נעמדו בפתח בית הכנסת, בחנו את המתפללים מכף רגל ועד ראש, ופסעו פנימה בהססנות.

הם לא ידעו להתפלל. הם אפילו לא התביישו בזה. להיפך, אחרי שבעים שנות ניתוק מוחלט מן היהדות, ביקור בבית כנסת היה עבורם אטרקציה מעניינת. עדות נבחנית לכך העיקר הכלבלב הקטן שנקשר לשער בית הכנסת. במהלך טיול בוקר החליטו האב ובנו להכנס לבניין בית הכנסת ולשבת מעט בין האורתודוכסים.

אותה שבת ביקש הגבאי מאחד המתפללים לעבור לפני התיבה. הלה נהנה לסלסל בקולו הערב, ועל פניו של הישיש ניכרו אותות התרגשות מעטים, בעוד בנו ישב קפוא על מקומו והמתין לאביו שיסיים את חווייתו המוזרות.

נשמת; א-ל אדון; קדושה; הוצאת ספר תורה. בעל הקריאה החל לקרוא בפרשת השבוע ולפתע נופף

דף פח/א דאמר רבה הכישה נתחייב בה

השבת אבידה מצוה או חובה?

במסכת בבא מציעא (ל/א) דורשת הגמרא מפסוק, ש"זקן ואינה לפי כבודו" פטור מהשבת אבידה. למרות זאת מחדש רבה בסוגייתנו, שאם הוא הכיש בהמה אבודה, כלומר, עשה בה כעין מעשה נטילה, הוא חייב בהשבתה ואינו פטור עוד.

הדבר זוקק הסבר. שכן, מאחר שהתורה פטרה את הזקן מהשבה שאינה לפי כבודו, מדוע הרמת האבידה מגלגלת עליו חובה זו?

האחרונים (ראה "ברכת שמואל" בשם הגר"ח, "אבן האזל" ועוד) עונים על כך בחילוק למדני. הבה נתבוננה. השבת אבידה, היא **מצוה או חובה**? כלומר: אנו מבחינים היטב בין קריאת שמע, שהיא מצווה שבין אדם למקום, לבין חובת השבת גזילה, שהיא חוב ממוני. ובכן, מהי השבת אבידה? מצווה שבין אדם למקום, היינו: מניעת איבוד ממון יהודי, או חוב ממוני כלפי בעל החפץ. שני הצדדים נכונים, קובעים האחרונים. הרואה אבידה ועדיין לא הרימה, התחייב במצווה שבין אדם למקום, לבל יאבד ממון יהודי. אחר שהורם החפץ האבוד, חל על המוצא חיוב שבין אדם לחבירו, בדומה להשבת גזילה. הא ראייה, אם אבדה האבידה למוצאה, הוא חייב לשלם את דמיה [משום שדינו הוא "שומר אבידה" עיי בבא קמא נו/ב, בבא מציעא כט/א].

מעתה, כאשר פטרה התורה זקן מפני כבודו, לא פטרתו אלא **ממצוות** ההשבה. אם לא נטל איננו חייב. אם כבר נטל והתחייב בחיוב שבין אדם לרעהו, אי אפשר כבר לפטרו... [על כך שהסוגיא מזכירה כאן טעם נוסף "דאנקטינהו נגרי ברייתא" - ראה "אבן האזל", הל' גזילה ואבידה פי"א הל' ד'; ו"חזון יחזקאל" בבא מציעא ב-ט].

דף פח/ב וקללן בשמונה מואם בחקתי תמאסו

מי שכיר... בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה

בסוגייתנו אומר רבי לוי, שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו, שהרי בירך את ישראל בכ"ב אותיות וקיללם בשמונה אותיות בלבד. כלומר: הברכות שבפרשת בחוקתי מתחילות באות **א'** - "אם בחקתי תלכו" ומסתיימות באות **ת'** - "קוממיות". ואילו הקללות פותחות באות **ו'** - "ואם בחקתי תמאסו", ומסתיימות באות **מ'** - "ואת חקתי געלה נפשם". את פסוקי הקללות נוהגים בקהילות ישראל שלא לקרוא בקול רם, משום ש"דברי חכמים בנחת נשמעים" - טיבה

עילוי נשמת

הר"ר **אפרים סגל** ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז מרחשון תשל"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו עו"ד
הר"ר **מנחם סגל** שיחי' - תל אביב

עילוי נשמת

הר"ר **צבי בהרב** ז"ל
ב"ר אשר זעליג ז"ל
נלב"ע ב' בכסלו
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הר"ר **שמואל רשף**
ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה אבן ארי** ז"ל ב"ר דניאל ז"ל
נלב"ע כ"ח בחשוון תשס"ז **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת אדם

של תוכחה להשמע בשקט ובנחת, ואז היא מתקבלת על הלב (ספר המטעמים עמ' 144).

הקללות מהיכן? כיום מקובל שהקללות מתחילות בפרק כ"ו בפסוק י"ד, "ואם לא תשמעו לי". אמנם, בשו"ת "צמח צדק" (סימן נ"ו) כתב, שהקללות מתחילות מפסוק ט"ז, "אף אני אעשה זאת לכם". אולם, ה"אליה רבה" (תכ"ח י"ג) הקשה עליו מסוגייתנו בה מבואר, שהקללות מתחילות בפסוק ט"ו, "ואם בחקתי תמאסו", שהרי רבי לוי מונה פסוק זה שמתחיל באות ו' כחלק מפסוקי הקללות. לפיכך, יש לקרוא בקול נמוך החל מפסוק ט"ו. בעל "שואל ומשיב" (תנינא ח"א סימן מ"ח) מוסיף וכותב, כי לא מסתבר שפסוק ט"ו, "ואם בחקתי תמאסו", אינו שייך לקללות, וכי עיקר הקללה היא העונש בלבד? שהרי עיקר הקללה היא שאין שומעים בקולו של הקב"ה, ואין לראות את העונש בלבד כקללה.

העליה לתורה בפרשת התוכחה נושאת בחובה זה דורות רבים, פחדים וחששות אשר הניאו את האנשים מלעלות לתורה בפרשת התוכחה, עקב חששם שהקללות ידבקו בהם, חלילה. יש לציין, כי חשש זה אינו מעורער לחלוטין, ובמקרים מסויימים יש לו על מה להתבסס כפי שכותב בעל "אור זרוע" (ח"א הל' שליח ציבור סימן קי"ד) בשם רבי יהודה החסיד, "שאם אדם יודע שהחזן אינו אוהבו, שאם יקרא אותו בתוכחה יזהר אל יעמוד, כי יכשל אם יעמוד" (עיי רמ"א או"ח סימן י"ג סעיף ט"ו).

אסור לבעל קורא לכוון בשעת הקריאה על חבריו: אמנם, אסור לקרוא בתורה לכוון בשעת הקריאה על אדם מישראל, הן בברכות וקל וחומר בקללות ("משנה ברורה" או"ח סימן נ"ג ס"ק נ"ח), אך עקב החשש, השתרש בעבר המנהג ברבות מקהילות ישראל, לשלשל ממון לידיו של עני מרוד, שיסכים לעלות לתורה בפרשת התוכחה, והגבאי היה מכריז "יעמוד מי שירצה לעלות" ואותו עני היה עולה לתורה. במקומות אחרים, נהוג היה שהקורא בתורה היה בעצמו נענה להזמנתו של הגבאי לעלות לתורה [עיי רמ"א או"ח סימן תכ"ח סעיף ו' וב"משנה ברורה" שם ס"ק י"ז ובביאור הלכה ד"ה "בפסוקים"].

קריאת התורה בלי ברכת התורה: אלא, שבקהילות רבות המתינו לעיתים שעות ארוכות לבואו של איש עני שהובהל אל הבימה היישר מבית המרזח לאחר שהובטח לו מטבע הגון, והדבר גרם לבזיון חמור לספר התורה. משום כך, בחלק ממקומות מושבותיהם של היהודים הנהיגו שלעליה זו איש אינו עולה לתורה וכך נוצר מצב שגם לא בירכו לפניו ולאחריה, שהרי איש לא הוזמן לעלות לתורה (הובא בשו"ת "מחנה חיים" ח"ג או"ח סימן ט"ז). אולם, הפוסקים יצאו נחרצות נגד מנהג זה, משום שאין לקרוא בתורה בלא ברכה (עיי שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב סימן ל"ה ועוד). נסיים במנהגו של בעל "תרומת הדשן", רבי ישראל בן פתחיה איסרלין, כפי שמספר תלמידו המובהק ר' יוסף בן משה בספר "לקט יושר" (או"ח עמ' 55) המתאר את אורחותיו והנהגותיו של רבו, שהיה מברך את העולה לתורה בפרשת התוכחה ואומר "מי שבירך... הוא יברך את פלוני בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה, בשכר זה יצליחוהו הקב"ה וכו'".

דף פט/ב אסור לאדם שישהה מזה חסרה או יתרה בתוך ביתו

מה עשה החפץ חיים במפחה

בסוגיות אלו אנו מתוודעים לחומרתו היתרה של איסור הונאה במדות ובמשקלות (דברים כה/ג-טו). לא זו בלבד שההונאה במשקל עצמו אסורה, אלא אף עשיית כלי מדידה, כגון, משקל או מד אורך שאינו מדוייק, אסורה. ולא עשייתו בלבד נאסרה, אלא אף השהייתו בבית אינה מותרת. ולא נאסרה השהייה על מנת לרמות בלבד, אלא נאסרה גם השהיית כלי מדידה מדוייק להפליא שהתקלקל. כל זאת, מחשש שמא ישקלו בכלי פגום זה. אולם, במקום אשר בו השלטונות מקפידים לצרוב סימן על כל משקל, כעין תו תקן המורה שמשקל זה הגון הוא, אין איסור להשהות משקל פגום, שהרי הכל רואים שאין עליו סימן, ולא יכשלו בו. כך גם נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ ס' רל"א סעיף ג').

שימוש בכלי מדידה בתי שאינו מדוייק, מותר? הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, נשאל אם יש איסור להחזיק בבית משקל לתינוקות, שאינו מדוייק בתכלית הדיק. בתשובתו הוא מציין כי איסור השהיית כלים אלו - שלא במטרה לרמות אחרים - הוא מדרבנן בלבד (רשב"ם בסוגייתנו ו"מנחת חינוך" מצווה תר"ב בדעת הרמב"ם). לפיכך, לגבי משקל לתינוקות יש לסמוך על הסברא, שכיון שאין כלים אלה עשויים למקח ולממכר, והכל יודעים שהם אינם מדוייקים, אין שום מקום לטעות בהם, והרי זה דומה "לאתרי חתימי" המוזכר בגמרא, היינו: במקום אשר בו המלכות מחתימה את כלי המדידה המדוייקים, אין איסור השהיית כלים שאינם חתומים, שכן ידוע לכל שאין הם מדוייקים ולא ימדדו בהם. אולם, הוא מעיר, שיש להוציא מכלל זה את מד האורך, ה"מטר" המצוי בכל בית שעשויים לסמוך עליו, אלא אם כן נאמר שידוע לכל, כי המד הפשוט אינו מיועד כי אם לשימוש ביתי ואין הוא מדוייק. "והדבר צריך עיון", מסיים הגרש"ז זצ"ל.

ההבדל בין מד אורך לחמץ בערב פסח: בתשובתו הוא גם מתייחס לאפשרות שהועלתה בפניו, לפיה כל בעל כלי מדידה פגום יפקירו ושוב לא יעבור על איסור כאשר ישאירו בביתו, כשם שמדאורייתא די בהפקרת חמץ לפני הפסח. אולם בעל "מנחת שלמה" דחה פתרון זה מכל וכל, שכן, קיים חילוק מהותי בין שני איסורים אלה. איסור חמץ מן התורה הוא על חמץ השייך לאדם בלבד. לפיכך, מועילה הפקרתו אף על פי שהוא נותר ברשות בעליו לשעבר. לעומת זאת, האיסור להחזיק כלי מדידה פגום

הישיש בידי לגבאי שעמד על הבימה. באידיש ליטאית כבדה הוא ביקש שיעלוהו לתורה. הגבאי המופתע נענה לו על אתר.

עטוף בטלית שאולה ובכיסוי ראש מאולתר צעד הישיש לעבר הבימה, דחה את הסידור שהוגש לו לקריאת הברכות, ובקול עמוק ורועד מהתרגשות בירך באיטיות "אשר בחר בנו מכל העמים..."

בעל הקריאה סיים את קריאתו, ובדממה שהשתררה בבית הכנסת נשמע קולו הרוטט של הישיש בוכה את המילים "יחיי עולם נטע...". דלת ארוכות רכן הישיש על הבימה, ראשו בין ידיו ונעליו הישנות נצצו מדמעות שנטפו עליהן היישר מארובות עיניו הזקנות של בעליהן.

מאן-דהוא האהיל בפיסת בד גם על קדקדו של הכן הנדהם, שחש לעזרת אביו וניסה להפיס את רוחו בבליל משפטים מהירים שנורו מפיו, ושהוסיפו נופך למחזה שאליו נקלעו המתפללים.

אט אט נרגעה ההמולה. הזקן הערה אל קרבו מעט יי"ש ורוחו שבה אליו. יקום פורקן, מוסף, קווה אל ה', עליו, ומספר מתפללים כבר ישבו על יד הזקן, מצפים לשמוע את אשר בפיו, מה גרם לו לכבי נורא זה.

הישיש, אשר ניחון בכושר דיבור נדיר, סחף באחת את השומעים אל ימיה הגדולים של וילנא העיר. וילנא, עיר גדולה לאלוקים. תורה וקדושה בצבצו מכל פינותיה. הנה הבית אשר בו התגורר הגאון רבי אליהו, אשר וילנא נכרכה בשמו נכרך בשמה. מספר רחובות משם נמצא המנזר שבו כלאו את גר הצדק הידוע, ובתי מדרשותיה מלאים בתלמידי חכמים וביהודים העוסקים לפרנסתם, אשר באו מידי יום ביומו לעסוק בלימוד התורה הקדושה.

"הייתי אז בן שתים עשרה וחצי", שח הזקן, כאשר אבי ואמי המנוחים המתקו סוד על אודות המשך דרכי בחיים. אמי נטתה לשלוח אותי לישיבה, ואילו אבי ביקש לשלוח אותי לגימנסיה. "ילך ישראל, ילמד מקצוע, ישמור על יהדותו בין הגויים, וכך יתפוך לאדם בוגר בעל אישיות מוצקה" אמר אבי, שדגל בפיתוח האישיות ובהקניית בטחון עצמי רב לצאצאיו.

אמר ועשה. עוד באותו שבוע רשם אותי אבי לגימנסיה, אשר שמה יצא לתהילה, וכעבור מספר שבועות התחלתי ללמוד בה לשביעות רצוני של אבי, אשר רוה נחת מידיעותי שהלכו והתרבו.

לקראת השבת בה מלאו לי שלש עשרה שנה, שיננתי בשקידה את ה"מפטיר", ובשבת קודש עליתי לתורה מלווה בחיוכו של אבי ובדמעותיה של אמי שצפתה בי מעזרת הנשים.

כאשר ירדתי מהבימה, ניגש הגאון רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זצ"ל ולחץ את ידו של אבי למזל טוב, תוך שאמר לו "לטובתך, הרשה לי להזהיר אותך, כי אם לא תחזור בך מכוונתך לשלוח את בנך לגימנסיה, יחלפו שנות דור עד אשר בנך יעלה לתורה שנית!!!". אבי לא היה חצוף ולא העז להתוכח עם גדול הדור, אך למעשה לא חזר בו מהחלטתו.

הישיש השעין את ראשו לאחור, כמו ביקש לסובב במהירות את גגלל הזמן מאז, מרגע עמדו על בימת בית הכנסת בוילנא, ועד לרגע זה בישוב למרגלות הבימה בעיר פתח תקווה. "היום, משום מה נמשכתי להכנס לבית הכנסת", נאנח הזקן עמוקות ושב להתייפח קלות. "כאשר הבעל קורא התחיל לקרוא בתורה, נזכרת, כי זו היא פרשת בר המצווה שלי. כן. שלי. פרשת בר המצווה שלי.

יהודים!!! מאז אותה שבת בה עליתי לתורה ביולנא חלפו **שבעים שנה!!!** בשבת זו עליתי לתורה בפעם הראשונה מאז אותה שבת. הוא צדק הגאון, אמר הישיש בעצב, כאשר מבטו נפל על בנו שלא הבין מילה מדברי אביו. **המתפללים** התפזרו לבתייהם, איש איש עם הרהוריו ומחשבותיו, והישיש נותר על מקומו בבית הכנסת, לספר לבנו יקירו בשפה הרוסית את כל אשר אירע עמו.

★ ★ ★

זכות גדולה נפלה בחלקם של היהודים אשר מקפידים על הקביעות בלימוד הדף היומי. אין לתאר את זכותם ואת השכר הרב הנופל בחלקם. בכך הם מבטיחים את המשך השושלת, את רצף הדורות מסב לנכדו ומאב לבנו, כמאז ומקדם. מי יתן, שבזכות התורה הקדושה ששמרה עלינו בכל הדורות, נזכה בעזרת ה' להושע במהרה בימינו בגאולה שלמה. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף פח/ב קשה עונשן של מדות **בלן או רב?**

פעם, הזדמן לניקלשבורג העיר, הצדיק ר' שמעלקא הלוי הורביץ זצ"ל, אחיו של בעל ההפלאה. הכירו פרנסי העיר בגדלותו והציעו לפניו שיאות לטול על עצמו את משרת המרא דאתרא בעירם. שקל ר' שמעלקא בדעתו ולבסוף סיכם עמם שבמוצאי השבת יתן את דברתו. לשמחת כל בני העיר, במוצאי שבת השיב ר' שמעלקא בחיוב להצעתם וניאות לכהן כרב העיר.

מה נתחדש לכבודו במהלך השבת, תמהו המתקבצים סביבו, שלא היה נהיר לו בעת שהצענו את המשרה הרמה.

השיב להם ר' שמעלקא במתק שפתי: תחילה סברתי, מה לי ולצער זה. הכהונה בעיר גדולה כעירכם כרוכה בפעילות רבה וחלילה וחס, מי

נובע מן החשש שימדדו בו ויבואו לידי טעות. מעתה, הפקרת הכלי אינה מניבה כל תועלת אם זה נותר על כנו בבית אדונו בלא שהוסר החשש שיטעו בו ("מנחת שלמה" ח"ג סימן ק").

כשהחפץ חיים סימן את קווי המאזניים: מושג מה על אודות חומרתו של איסור זה, נוכל לקבל מסיפורו של הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל מירושלים, תלמידו של ה"חפץ חיים": שח לי ר' יוסף, הנפח מראדיון, שהיה מייצר משקלות עבור החנוונים בעיירה: ה"חפץ חיים" הרשני לייצר משקלות אבל לא לקבוע בהם סימנים. מלאכה זו השאיר לעצמו. במשך שנים רבות היה ה"חפץ חיים" מסמן את קווי המאזניים לחנווני העיירה, ולא זו בלבד אלא שעל כל קו וקו, העיד הנפח, היה מתייגע במשך כמה שעות! הלוא יודע אתה - סיים הנפח ואמר - כי עני מרוד אנוכי. דע שעבודה כה קשה לא אעשה אפילו עבור 25 רובל לשעה [סכום עצום]... (ספר "הצדיק רבי שלמה" עמ' ל"ה).

דף צ/א,ב והשקל עשרים גרה... ושמע מינה מוסיפין על המדות

"אינפלציה" בימי יחזקאל הנביא

בסוגייתנו מתוארת "אינפלציה" ייחודית שהתרחשה בימי יחזקאל הנביא. המטבע הידוע כ"שקל", הוא השקל הנזכר פעמים רבות בתורה, ואשר גדלו היה קבוע עוד מימי משה רבינו, התחלף ב"שקל צורי", מטבע שמקורו בעיר צור, שהיה כבד יותר ומשקלו עלה בשיעור של 20% על משקל השקל הקודם [כך דעת ר"י בתוד"ה "והשקל". אולם, לדעת ר"ת, מעמד הסלע-שקל השתנה בתקופת חכמי המשנה והשינוי בימי יחזקאל היה במשקל ה"מנה"].

סכומי הממון המוזכרים בתורה "צמודים" להגדלת משקל המטבע: בניגוד ליתר השינויים במידות הנפח וכדומה, שנעשו במהלך הדורות, היה לשינוי זה משמעות הלכתית. סכומי הממון הנזכרים בתורה הוצמדו לשקל החדש, ולא קטנו עם הגדלת המטבע. לכן, מי שנתחייב ב"פדיון הבן", היה עליו לפדותו בחמשה סלעים [שקלים]. גדולים יותר, שמחירם היה, כמובן, רב ממחיר חמשת הסלעים הקודמים. כיוצא בדבר מתן "מחצית השקל"; קנס "שלושים שקלים" המוטל על בעל שור הנוגח עבד כנעני; ועוד.

אפשרות זו, שחיובי הממון של התורה יוצמדו להגדלת משקל המטבע, דורשת הגמרא (בכורות נ/א) מן הפסוק (ויקרא כז/כה) "עשרים גרה יהיה השקל". המילה "יהיה" באה לרבות "הויה אחרת", כלומר, אפשרות של הוספה על עשרים גרה [כדוגמת ההוספה הנזכרת, בה הוגדל השקל לעשרים וארבעה גרה-מעה, תחת השקל הקודם שהכיל 20 גרה בלבד].

לדעת הגאון הרוגצ'ובי, ("צפנת פענח" הל' שקלים א), נעשתה הגדלת המטבע על ידי המלכות, ובעקבותיה גדלו השיעורים. שכן, חמשה סלעים של "פדיון הבן", כמו יתר הסכומים בתורה הנקובים במטבעות, תלויים במטבע הכסף הגדול ביותר שבדור [בדומה לכך, יש הסוברים, ששיעורי "זוית" נמסרו לפי גודל הזית שבכל דור ודור]. בהתאם לשיטה זו, נהגו במהלך הדורות האחרונים לתת חמשה מטבעות מקומיים ל"פדיון הבן", אף שמשקלם עלה בהרבה על משקל השקל-סלע בתקופת חכמי המשנה. הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" י"ד ח"א סימן קפ"ט) מעיד על מנהג יהודי אירופה, לתת ל"פדיון הבן" חמשה רובלים, תחת ארבעה שהיה די בהם אילו קנה המידה היה משקלם בלבד. עוד לפני כן העיד בעל "חכמת אדם", על מנהג בני דורו לתת ל"פדיון הבן" חמשה רייכס - טלר. עם זאת, במקומות אשר בהם משקל המטבעות היה פחות מן השקל שהונהג על ידי חז"ל, אי אפשר לשלם במטבעות קטנים אלו, משום שנאמר בגמרא (בכורות שם), שאפשר להוסיף על שקל של תורה אך לא לפחות הימנו.

בעוד לדעת הגאון הרוגצ'ובי הנזכרת, נעשתה הגדלת המטבע על ידי המלכות, ובעקבותיה גדלו השיעורים, לדעת "חזון איש" זצ"ל (ח"מ סימן ט"ז סעיף י"ב) סדר הדברים היה הפוך. חכמים הם שהחליטו להגדיל את שיעורי התורה, והגדלת שיעורי המטבעות נועדה להקלת החישובים. לשיטתו, אין לנו לילך אלא אחר השקל-סלע של חז"ל, ואין כל משמעות לשינויים במטבעות הכסף מדור לדור. הנצי"ב ב"עמק שאלה", שאילתא ק"ז, תולה מחלוקת זו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, הל' שקלים פ"א הל' ו].

פדיון הבן בימינו - 96 גרם כסף: מאחר שהמטבעות בני ימינו אינם בעלי ערך עצמי, שהרי אינם עשויים כסף כלל, ואין הם אלא "שטרי חוב" של אוצר הממשלה, לפיכך, לכל הדעות, חזר השיעור למידת השקל של חז"ל, ושיעור "פדיון הבן" הוא כסף במשקל של 96 גרם, או שוויו של משקל זה, ויש נוהגים לתת 100 גרם כסף ("שיעורין של תורה" פ' שיעורי המצוות. ע"ע שו"ת "אגרות משה" י"ד ח"א סימן קפ"ט. עיי' בהרחבה בנושא זה בספר "מידות ושיעורי תורה" לרח"פ בניש שליט"א, פ' כ"א).

דף צ/א והמשתכר אל ישתכר יותר משתות

כמה ירוויח בעל חנות מכולת על ככר לחם?

מבואר בסוגייתנו, שהעוסק לפרנסתו במכירת מוצרי מזון, לא יגבה מלקוחותיו סכום, אשר בתוכו גלום רווח העולה על שישית מן הסכום שהוא שילם עבור המוצר הנמכר על ידו. כך גם פוסק הרמב"ם (הל' מכירה פ' י"ד הל' א) שמדגיש (הל' ב' שם), כי הלכה זו מתייחסת למוצרים בסיסיים בלבד, כגון, יינות, שמנים וסולת, אשר לגביהם תקנו חז"ל כן, מתוך דאגה למצוקתם הכלכלית של העניים. אולם, על מוצרי מותרות לא הוטלה כל הגבלת רווח. כמו כן, נאמר בגמרתנו, כי אין להוציא מוצרים חיוניים מארץ ישראל, כדי שאלו לא יחסרו ליושבי הארץ (עיי' "מגיד משנה" שם, "בית יוסף" ח"מ סימן רל"א אות כ; "שולחן ערוך" ח"מ סימן רל"א סעיף כ).

במלאת מאה שנים
לבעל ה"אבני גזר" זי"ע
ניתן להשיג את
ספרי "שם משמואל"
ע"ת ומועדים
במחיר מסובסד של 275 ₪
לתקופה של חודש ימים
להזמנות: 052-7131-555

הדף היומי

בבא בתרא פ"ז צ"ב

כ"ח חשוון-ד' כסלו

עוד תקנו חז"ל (תענית טו/ב), שאין גוזרין תענית ציבור ביום החמישי בשבת, מחשש שהמוכרים עלולים להפקיע את השערים במוצאי הצום, כאשר בני אדם רבים יצאו על שערי חנויותיהם לרכישת מוצרים בכמות כפולה, הן כדי לשבור את רעבונם, והן לכבוד שבת קודש (עיי רש"י, שם, ד"ה "תנינא").

אל המוכרים המפקיעים את מחירי המוצרים הבסיסיים מתייחסת ההלכה בחומרה רבה, וכך פסק בעל ה"שולחן ערוך" על פי גמרתנו (שם סעיף כ"ה): **"כל המפקיע שערים... הרי זה כמלווה ברבית"**, ובירושלמי (ברכות פ"ב הלכה ד) אומר ר' אלכסנדר, "מפני מה תקנו מברך השנים ברכה תשיעית, כנגד קול ה' שובר ארזים שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים", היינו, מפקיעי השערים.

גביית מחירים מופקעים תמורת שירותי קבורה: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לסוגיה זו, לאחר שהתלוננו בפניו על חברה קדישא פרטית באחת ממדינות ארצות הברית, אשר מנהליה, שלא שעו להוראות הרבנים, הפקיעו את מחירי שרותי הקבורה ודרשו סכומי עתק מן המשפחות האבלות. רבני המקום בקשו לדעת, אם הם רשאים להפנות את משפחות הנפטרים שבקהילתם לחברת קבורה אחרת ואם אין בכך משום הסגת גבול. הגאון זצ"ל השיב להם, כי אדרבה, למצווה תחשב להם הצלת המשפחות מעושק ומביזה, מאחר שלפי השערות, חברה קדישא זו מרוויחה פי חמש מאות ממחיר הקרן! ואין לכך כל היתר (שורת אגרות משה יו"ד חלק ג' ס' קל"ד).

הורדת מחירים בלתי מרוסנת - אסורה: בעל "ערוך השולחן" (חומ"מ סימן רל"א סעיף כ') מציין, כי לא זו בלבד שאין להפקיע מחירים, אלא גם אסור לחנווני להוריד את המחירים בתלילות שכזו, שתגרום למתחריו להוריד את המחירים לרמה נמוכה שאינה נושאת רווח, מאחר שפעולה זו עלולה להביא לקריסת בתי עסק רבים ולערעור היציבות הכלכלית, ובסופו של דבר, יעלו המחירים והעניים ינזקו חמורות.

דף צ"א, ת"ר אין יוצאין מארץ לחו"ל

נסיעה לחוץ לארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים

סוגייתנו עוסקת באיסור היציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ ומבאתר, שאסור להגר לחוץ לארץ, ואף מחלון וכליון נענשו חמורות על הגירתם מן הארץ והשתקעותם בחו"ל. לדעת רשב"ם (ד"ה אין יוצאין) אסור לעשות כן, מפני "שמפקיע עצמו מן המצוות", היינו, מן המצוות התלויות בארץ. אולם, לדעת רמב"ן (בספר המצוות השמטות מצווה ד) האיסור נובע מחמת ביטול מצוות עשה של יישוב ארץ ישראל. כל זאת, לגבי אדם המבקש להגר מארץ ישראל ולהשתקע בחו"ל. אולם, כתב הרמב"ם (שם, ומקורו מעבודה זרה יג/ב), שיותר לצאת מהארץ לזמן מה, כדי ללמוד תורה, לשאת אשה, להצלת ממון מן הנכרים ולעיסוק במסחר.

המעין בדברי הרמב"ם למד, לכאורה, כי רק לצורך המצוות החשובות שהוא מונה, תלמוד תורה ונישואין, מותר לצאת מן הארץ, אך לא לצורך קיום מצוות אחרות. אולם, הדעה הרווחת להלכה היא ("מגן אברהם" או"ח סימן תקל"א ס"ק ז' והובא ב"משנה ברורה" שם ס"ק י"ד), שיותר לצאת לצורך כל מצווה שהיא, שכן, אם הרמב"ם מתיר לצאת מן הארץ לצורך פרנסה, ודאי שיותר לצאת לצורך קיום מצווה. המצוות החשובות שצויינו על ידי הרמב"ם נמנו על ידו כדי להדגיש, כי אף למענן אין לנטוש את הארץ לעולם, ומותר לאדם לצאת לחו"ל רק אם בדעתו לחזור לארץ ישראל. גם כאשר נוצר מצב שבו רשאי אדם לצאת לחו"ל, כתב הריטב"א (מועד קטן יד/א) שאדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לצאת לחו"ל אלא לצורך גדול והכרחי, כדי שאחרים לא ילמדו ממעשיו להקל בכך.

מעניין לציין את דברי בעל שו"ת "פרי הארץ" (הובא ב"ברכי יוסף" סימן תקס"ח, וכן ב"שערי תשובה" שם ס"ק ח'), כי להלכה מותר לצאת מן הארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים. שכן, גם אם אין מצווה בכך, מכל מקום, מנהג ישראל הוא, ואינו פחות מייצאה לצורך פרנסה. כלומר, האיסור הוא ליציאה לטיול בעלמא, וכן עולה מדברי ה"משנה ברורה" (סימן תקל"א ס"ק י"ד).

יודע, אולי אכשל במשא פנים לבני העיר, מוטב אשכיר עצמי כבלן.

ברם, בערב שבת נכנסתי לבית המרחץ, התבוננתי בכלן וראיתי שנוהג הוא איפה ואיפה במתרחצים. את העשירים הוא משרת בכלים נקיים ויפים, כשחיוך נסוך על פניו, ואילו לעניים הוא מגיש דליים שבורים בפנים חמוצות.

ראיתי זאת, והחלטתי כי אם גם במקצוע הבלן ניתן להכשל ולשאת פנים, מוטב כבר שאהיה רב... ("על התורה" תק"ג).

לעילוי נשמת

ר' **משה יהודה ברלינר** ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע כ"ז בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב יעקובסון** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' בחשוון תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו

ר' אשר ולאח ציגנלאוב שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשל"ב

ומרת **שרה לוי** ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

העלון יוצא לאור ע"י מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק טל: 03-5775333
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
טל: +972-3-5775333
פקס: +972-3-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

צינן רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

מאורות הדף היומי

הננו להודיע לציבור העולים לשבות באתרא קדישא - מירון, כי בשבתות קודש הבעל"ט ימסרו

שיעורי הדף היומי

מפי מגידי השיעורים הרבנים הגאונים:

פר' חיי שרה: הרב מיכאל ולדמן. פר' תולדות: הרב דוד הרשלה. פר' ויצא: הרב אלחנן גולדהבר. פר' וישלח: הרב ידידיה וילינגר

שב"ק אחה"צ

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) בשעה 15:30

ליל שבת

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) בשעה 21:30